

Politički odnosi Josipa Franka i frankovaca prema radićevskoj ideologiji

Prilog govori o odnosu Stjepana Radića i Josipa Franka, koji je obilježavao suprotstavljanje uvjetovano ideološkim razlikama.

U hrvatskoj se politici početkom XX. stoljeća razvila oštra borba za prvenstvo u političkom životu. Među brojnim osobama, koje su nastojale postati predvodnicima hrvatskog naroda izdvojila se nekolicina političara, od kojih jedna od najzapaženija mjesta zauzimaju Stjepan Radić (1871.-1928.) i Josip Frank (1844.-1911.). Njihov međusobni odnos obilježavalo je suprotstavljanje i na ideološkoj i na osobnoj razini. Prvi je pripadao mladom pokoljenju političara koji su postupno gradili karijere na kritici tradicionalnog sustava hrvatske politike, dok je drugi nastojao ustrajnim i često puta proturječnim radom preuzeti naslijeđe Ante Starčevića, velikog autoriteta pravaškog pokreta, modificirati ga prema potrebama "modernog pravaštva" te stvoriti političku stranku koja bi bila sposobna doći do kormila hrvatske politike na temelju afirmacije principa hrvatskog integralnog nacionalizma i ustrajne lojalnosti habsburškoj dinastiji.

Konkurentna borba. Paljenje mađarskog stijega prigodom dolaska kralja Franje Josipa u Zagreb (1895.) bilo je prvo veliko istupanje Stjepana Radića u javnosti. No, tri dana prije su Frankovi sinovi Vladimir i Ivica, isto tako, protumađarskom manifestacijom zbacivanja mađarske zastave sa svetojeronimskog slavoluka skrenuli pozornost javnosti na političke odnose u Hrvatskoj, ali i izazvali negodovanje Radićevih istomišljenika jer su usput skinuli i srpsku zastavu. Već tada se nazrijevalo da, unatoč jedinstvenoj osudi mađaronskog sustava bana Khuena, među studentima postoje različita ideološka gledišta. Frankovi sinovi potpuno su slijedili očevu političku liniju koja je zahtijevala da se sve političke snage u borbi za ostvarenje hrvatskih nacionalnih interesa isključivo okupe oko Stranke prava. Radić je pak bio na čelu grupacije koja je težila okupljanju hrvatske oporbe bez sukoba između pravaša i obzoraša.

Sukobi između Radića i Franka, odnosno njihovih sljedbenika frankovaca i radićevaca, bili su snažno izraženi i prije osnivanja radićevske *Hrvatske pučke seljačke stranke* (1904.). Frankovački tisak nije imao naklonosti prema Radićevim pogledima ni u vrijeme njegovog boravka u Pragu i Parizu, niti nakon povratka u domovinu i stupanja u hrvatski politički život. Istodobno, često su napadali i starijeg Stjepanovog brata Antuna Radića, kad je preuzeo posao tajnika Matice hrvatske (1902.), zbog stavova koji su bili u suprotnosti s pogledima Ante Starčevića. Frankovci nisu dopuštali dirati u misao starčevićanstva koja je javnosti predočena kao vrhunac hrvatske političke vrijednosti.¹ Frankovačko vodstvo je inzistiralo na isticanju starčevićanstva jer je Ante Starčević formalno osnovao Čistu stranku prava i svojim imenom, unatoč staroj životnoj dobi i bolešću, dao joj legitimitet za nadolazeću borbu unutar pravaškog kruga političara.

¹ Vidi: Mirjana Gross, *Povijest pravaške ideologije*, Zagreb 1973.

Za vrijeme Radićeva izbivanja s hrvatske političke arene frankovci su ulagali velike napore u podizanju vlastite političke stranke, kako bi Čista stranka prava (ČSP) mogla zauzeti važno mjesto u oporbenom krugu hrvatskih stranaka. Prvo su se suočili s konkurentskom grupom pravaša, tzv. domovinaša, a onda s Obzorašima. Stoga i nije bilo previše prostora za posvećivanje pozornosti manje istaknutim pojedincima. Tijekom 1898. anonimni komentator u frankovačkom dnevniku bilježi da “neki brbljivi djak Radić uči već dulje vremena u Parizu” i to na “račun obzoraša”. Time se htjelo naznačiti da ostarjeli prvaci Neodvisne narodne stranke (tzv. obzoraši) pokušavaju svoje političke namjere provesti uz pomoć mladih ljudi, željnih javne afirmacije.²

Poslije boravka u Pragu i Parizu Radić je prihvatio nove političke ideje s kojima se nastojao nametnuti hrvatskoj javnosti. Sustavno je promicao slavensku uzajamnost, poboljšavanje odnosa između Hrvata i Srba, problematizirao je odnos između inteligencije i puka, zalagao se za parava čovjeka i građana, demokraciju i socijalna prava najširih slojeva, prije svega seljaštva.³ Radić je u Zagrebu prvo podržao ideju o sjedinjenu hrvatske oporbe, smatrajući da će kao tajnik Sjedinjenje opozicije uspijati provesti u djelo svoje političke ideje. Prvi veći sukob između frankovaca i braće Radić izbio je u doba osnivanja Hrvatske poljodjelske banke (1901.) kad su potonji optužili Franka da ne želi poduprijeti banku koja financijski pomaže seljaku jer bi time bili ugroženi židovski interesi.⁴ Tisak ČSP-a branio je svoga vođu i ostale prvake činjenicom da nijedan član te stranke nije bio ni dioničar, član ravnateljstva ili nadzornog vijeća bilo koje banke, odnosno novčanog zavoda. Od tada je postalo zamjetno da se Radić u svojim sukobima s Frankom dobrim dijelom oslanjao na tada popularnu ideologiju antisemitizma.⁵ No zbog Hrvatske poljodjelske banke i Radić se sukobio i s većim dijelom glavnoga odbora sjedinjene opozicije i uskoro započeo s pripreme za zasnivanje vlastite stranke.

Još prije spomentih događanja objavio je Radić brošuru “Najjača stranka u Hrvatskoj” (1902.). Pišući o potrebi osnivanja nove hrvatske stranke, koja bi zbacila khuenovski režim, on je pisao da u takvoj stranci ne bi bilo mjesta za frankovce budući da su oni “najbliži i najrodniji mađaronima” i remetilački čimbenik koji ne dopušta okupljanje hrvatske oporbe.⁶ Frankovci nisu ostali dužnima, te od tada oni sve češće pišu o braći Radić. U seriji napisa o “naprednoj omladini” i “realizmu” u hrvatskom političkom životu pristaše ČSP-a su konstatale da je glavni provoditelj njihovih ideja Radić, a da je pravi tvorac novih ideoloških formacija Marijan Derenčin, jedan od obzoraških prvaka. Frankovcima je bio cilj dokazati da ideološka shvaćanja naprednjaka ne mogu nikako koristiti podizanju hrvatske nacionalne svijesti. Dokaz za to je bila naprednjačka teza o potrebi iskorištavanja pozitivnih strana hrvatsko-ugarske nagodbe i stav o pretjeranom kultu historicizma u pravaškoj promidžbi, a još više njihovi napadi na autoritet Ante Starčevića i sumnje u vrijednosti pravaškog programa iz 1894.

Uskoro se pokazalo da Frankovci nisu biti krivci za oporbeni nesklad, kako ih je optuživao Radić, jer su prevladale međusobne razmirice, a mlađi političari su pokrenuli nove stranke. Premda su tijekom 1903. (“skupštinski pokret”) sve hrvatske oporbene stranke složno radile u borbi za financijalnu samostalnost Hrvatske, ideološke razlike bile

² Hrvatsko pravo (HP), br. 763 (21.V.1898.).

³ Vidi: Branka Boban, *Demokratski nacionalizam Stjepana Radića*, Zagreb, 1998., te doktorsku dizertaciju kanadskog povjesničara hrvatskog porijekla Marka Biondicha *Nationalism, Croatianism and Yugoslavism: Stjepan Radić, the Croat Peasant Party and the Politics of Mass Mobilization, 1904 - 1928*.

⁴ HP, “Hrvatska poljodjelska banka”, br. 1602 (12. III.1901.)

⁵ Ivo Goldstein, “Stjepan Radić i Židovi”, *Radovi* 29, Zagreb, 1996., 208-216.

⁶ *Stjepan Radić. Politički spisi*, prir. Z. Kulundžić, Znanje, Zagreb, 1971., 201.

su prevelike, te ideja o jedinstvenoj stranci s nazivom *Hrvatske stranke prava* nije uspjela. Braća Radić su osnovala vlastitu stranku. Pretežiti dio dotadašnjih naprednjaka stvorio je Hrvatsku naprednu stranku, ostavši pritom u dobrim odnosima sa srpskim kolegama koji su na čelu sa Svetozarom Pribićevićem odnijeli prevagu u Srpskoj samostalnoj stranci.

Napadima na radićevu ideologiju s frankovačke strane su se najtemeljitije bavili listovi *Hrvatska zastava* i *Starčevićanac*, polumjesečnici koji su vodili frankovačku promidžbu među seljaštvom. Među brojnim kritičarima isticao se župnik i saborski zastupnik Juraj Tomac (1866.-1930.). Na jednoj od skupština frankovačke stranke izjavio je: “Na žalost, braća Radići kod nekih seljaka su i uspjeli. Kada su braća Radići držali svoju skupštinu dne 25. kolovoza ove godine, tada su na svojoj skupštini proglasili nagodbu, taj naš glavni grijeh: novim hrvatskim državnim pravom. A ako vam jošte spomenem, kako braća Radići priznaju u hrvatskom kraljevstvu srbski barjak i nekakav srbski narod, tada se vidi, da Radićeva stranka jest na smutnju i štetu hrvatskomu narodu

U prvom razdoblju odnosa između ČSP i HPSS dugo vremena nije bilo mirnoga dijaloga. Za frankovce je Radić bio “beznačelan”, “zloban”, “prefrigan”, “monopolist na fehtanje” i “učenik škole sveslavenstva”. Braća “Stipa i Antonije” prikazani su još kao politička mješavina “obzoraštva, slavosrpstva, naprednjaštva, agrarnog tipa kršćanskih socijalizma i steklištva” koja koristi sve političke lozinke da bi pridobila širu pozornost. Nije im samo prikupan atribut “mađaronstva” što se smatralo jedinom mogućom pohvalom u njihovu korist. Za radićevce se još pisalo da nemaju političke discipline što sigurno nije bilo točno. Frankovci su se s pravom dičili svojom stranačkom disciplinom koja im je tijekom desetak godina postojanja ČSP-a donosila zavidne rezultate u razvoju političke organizacije, napose u usporedbi s konkurentskom grupacijom pravaša-domovinaša. No u prvoj polovici 1908. je došlo do raskola između Franka nečaka Ante Starčevića Mile koji je osnovao novu stranku tzv. “milinovce”. Takva komešanja nisu bila prisutna u HPSS-u, koju su napustili samo neki pojedinci, a da ju pritom nisu uzdrmali.

Frankovci su bili ustrajni protivnici svih slavenskih političkih kombinacija, jer su njihovi predvodnici smatrali da je ideja o slavenskoj uzajamnosti obična tlapnja. U prošlosti nisu pronalazili uvjerljive primjere sklada između slavenskih naroda, a naznake suradnje između političara raznih slavenskih naroda nisu uočavali ni početkom XX. stoljeća. Procijenjivali su da već nezavisne države poput Rusije, Bugarske, Srbije ili Crne Gore nemaju iste interese kao narodi bez vlastite državnog krova (Hrvati, Slovaci, Česi, Poljaci i dr.), a slavenska uzajamnost ocjenjivana je ahistorijskom i nenaravnom idejom koja pomučuje ciljeve hrvatskog nacionalizma. Frank je tako pisao: “Slavenska solidarnost je grob neosporivog, rijekama krvi izvojštenog i zajamčenog hrvatskog državnog prava”.⁷ Isticali su se slučajevi kada pojedini slavenski narodi, odnosno njihovi vodeći političari nisu pružili podršku hrvatskoj borbi za ostvarenje šire državne samostalnosti.⁸ Suprotno ideji o slavenskoj uzajamnosti, frankovci su inzistirali na hrvatskoj uzajamnosti, smatrajući da svi pripadnici hrvatske nacije nisu dovoljno osviješteni ni nacionalno ni državnotvorno, te im priče o drugim nacionalnim vrijednostima samo zamućuju pojmove.

No, među frankovcima nije prevladavao potpuni animozitet prema svemu što dolazi iz slavenskog svijeta. Oni su bili protiv političke teorije o potrebi sveslavenskog jedinstva, a da nije bilo jasno kakva bi bila sudbina hrvatskog naroda u takvom “nepoznatom” savezu. Na području kulturnog stvaralaštva oni nisu istupali protuslavenski, te nisu bili rijetki vrlo

⁷ HP, Josip Frank, “Svi za jednog jedan za sve” I., br. 803 (11. VII. 1899.)

⁸ Usp. članke “Utopija slavenske solidarnosti”, HP br. 645 (28. XIII. 1898.); “Nedostaci solidarnosti”, HP br. 793 (28. VI. 1899.)

pozitivni opisi dostignuća autora iz slavenskoga svijeta. Martin Lovrenčević, dugogodišnji urednik frankovačkog *Hrvatskog prava*, često je donosio u svome listu prijevode znamenitih ruskih književnika, a u istome listu javljao se iz Petrograda stari pravaš i rusofil Krunoslav Heruc. Kasnije je i Antun Gustav Matoš mogao iznositi svoje poglede prema srpskoj književnosti u frankovačkom tisku.

Značajne razlike između frankovaca i radićevaca očitovale su se u pogledima prema Srbima. U raščlambama obilježja ideje o slavenskoj uzajamnosti naglašavano je kako mnogi sukobi između pojedinih slavenskih naroda ne omogućavaju ozbiljno promišljanje o sveopćoj slavenskoj solidarnosti. Mnogi hrvatski političari raznih stranačkih orijentacija dokazivali su da srpske političke aspiracije ugrožavaju hrvatsko državno pravo i hrvatski nacionalne interese, a slučajevi kada je ruska vlada svojim potezima simpatizira samo srpske interese u jugoistočnoj Europi ili je značajan dio češkog tiska pokazivao sklonosti prema srpskim ambicijama u Bosni i Hercegovini pod plaštom slavenskih interesa, su frankovcima davali mogućnost da glasno prosvjeduju protiv velikih slavenskih ideja koje su nejasno definirale hrvatski položaj. Odnos ČSP-a prema srpskom pitanju polazio je od čvrstog stava da na hrvatskim etničkim prostorima nema srpskog naroda. Drugim riječima, frankovci su tražili da Srbi priznaju hrvatsko državno pravo po kojemu u Hrvatskoj postoji samo jedan politički/državni narod, a to je hrvatski narod. Ostale hrvatske stranke imale su različite poglede prema političkom položaju Srba. Domovinaši, a kasnije i milinovci, imali su popustljiviji stav prema statusu Srba, ali su ipak i dalje ustrajali na programu iz 1894. koji nije uopće spominjao Srbe. Suprotno tome, naprednjaci su ignorirali spomenuti program i u različitim prigodama koalirali sa srpskim političkim predstavnicima.

Radić je na skupštinama širom Banske Hrvatske često doživljavao, unatoč evidentnim simpatijama zbog širenja seljačke ideologije, neodobranje zbog inzistiranja na politici “narodnoga jedinstva” Hrvata i Srba. I tijekom protusrpskih nemira u Zagrebu, početkom rujna 1902., revoltirano je građanstvo fizički napalo Radića. I kada je u narednim godinama više isticao nesposobnost srpskih političara da shvate važnost sporazumijevanja radi obrane hrvatske domovine i zajedničkih interesa, nije pronalazio zajednički rječnik s frankovcima koji su bili nepomirljivi u raspravi oko srpskog pitanja. Frankovci su pisali i govorili da je Radić pristalica “Srba” i zbog toga neprihvatljiva osoba za političko djelovanje, iako to nije bilo njihovo istinsko uvjerenje. Oni su htjeli pred seljaštvom suzbijati Radićev utjecaj i zato koristili svaku prigodu da ga diskreditiraju. No uoči Prvoga svjetskog rata frankovci će se iz interesnih pobuda odlučiti na suradnju sa Radićem na liniji obrane hrvatskog državnog prava.

Seljak kao predmet političke borbe. ČSP je uspostavila u pojedinim područjima Banske Hrvatske vrlo uspješan dodir sa seljaštvom. Frank je, unatoč građanskom porijeklu i obrazovanju, postigao razmjerno visok ugled u seljačkom puku. Pružanjem odvjjetničkih usluga, uglavnom besplatnih, stekao je pouzdanu podršku. Izabran je 1880. u zagrebačku Gradsku skupštinu dobrim dijelom i podrškom donjogradskih seljaka iz Trnja i Horvata.⁹ Isti slučaj se ponovio i na saborskim izborima za popovački kotar u kojemu su prevladavali seljački izbornici. Frankov izborni nastup postao je primjerom nastupa modernog političara koji se morao sve više okretati svojim izbornicima i biračima da bi stekao potrebnu popularnost. Franku nisu bili odbojni česti odlasci među najšire slojeve naroda koji su ga često sa simpatijama prihvaćali. On je za mnoge seljake bio “najučeniji i najmudriji hrvatski političar”.¹⁰

⁹ Povijesni arhiv grada Zagreba, fond Ivana Peršića, svežanj 68., str. 11.

¹⁰ Dom, “Rauch, Frank i Supilo”, br. 26, 24. VI. 1908.

O zastupljenosti seljačke problematike na političkim skupovima frankovaca najvjerodostojnije govore stranačke skupštine. Na njima su redovito bili nazočni i predstavnici seljaštva. Pružena im je mogućnost da otvoreno govore o vlastitim poteškoćama u svakodnevnom životu. Tako su na primjer seljaci iz Farkaševca zahtijevali: pravo drva, tj. pravoužbitničke šume, brže rješenje molbi na razini općina, kotareva i županija, vlastiti izbor župnika, uređenje župničkog lukna, manji porez na oružje, slobodno sađenje duhana, bezporezovno pečenje rakije, ukidanje nameta na vino koje se kupuje za kućnu upotrebu, veći nadzor prosjačenja, uvađanje tarifalnog sustava za krčmare i mesare.¹¹

Vodstvo frankovačke stranke sve je više naglašavalo političku važnost seljaštva. Na stranačkoj skupštini iz 1906. Frank je konstatirao kako u buduće bez seljačkih glasova neće biti saborskih zastupnika. Opće je mišljenje bilo da stranka u provođenju svoje politike ne smije voditi računa samo o manjim društvenim grupama koje trenutno imaju izraženiju političku moć. Već su na sljedećoj skupštini iz 1907. donešeni posebni zaključci u prilog zapuštenog seljaka uz tvrdnju kako je seljačko pravo sastavni dio hrvatskog državnog prava. Član stranke Mijo Novak-Stuparić, seljak iz Vidrenjaka je u svom izlaganju prozvao braću Radić, ustvrdivši da oni demagogijom privlače neuke ljude, raspiruju stalešku mržnju i kleveću Franka.¹² Iz tog referata može se izvući zaključak da su braća uspjela prodrijeti sa svojom ideologijom i da su pritom osjetno narušili Frankov utjecaj na selu. Kao uzvratnu mjeru u borbi za seljake Novak-Stuparić je predložio bolju suradnju frankovačke stranke s lokalnim svećenstvom koje je bilo isto tako pogodeno bespoštednom kritikom radićevaca ali i ostalih “naprednjačkih” skupina.

Bliska gledišta

Iako se Radiću mnogo toga prigovaralo u stranačkim svađama, postojale su vrijednosti koje se nisu mogle zaobilaziti ni od strane suparnika. Često uzništvo nagnalo je i frankovce da pohvale Radićev čvrst stav prema mađaronima i raznim opcijama dogovaranja s mađarskim strankama. Tako ne trebaju čuditi bliska gledišta između frankovaca i radićevaca nakon donošenja Riječke i Zadarske rezolucije (1905.) kada su obje strane osudile “novu mađaronštinu” u hrvatskom političkom životu. Podudarnost u kritici “novoga kursa” navela je i engleskog povjesničara Taylora da zapiše kako je “Hrvatska seljačka stranka koju je osnovao Stjepan Radić i koja je, unatoč svom demokratskom socijalnom programu, bila isto tako agresivno i isključivo hrvatska kao i maloplemička Čista stranka prava”.¹³ Ova rečenica pokazuje da Taylor uočava sličnost između frankovaca i radićevaca, ali uopće ne razumije osnovice ideologija tih dvaju skupina.

Postojali su i neki drugi primjeri koji su pokazivali da među tim strankama unatoč dubokim podjelama postoji i zrno solidarnosti. Frank je na jednoj od saborskih sjednica interpelirao radi Radićevog progona. U drugim slučajevima, obje su strane u ime demokratskih sloboda odbacivale metode represije, naročito česte zaplijene novina i ograničavanje slobodnog sakupljanja, i to onda kada su bile primijenjivane i na političke suparnike. “Zatopljanje odnosa” naročito je izbilo u vrijeme vladavine Hrvatsko-srpske koalicije kad su se zajedno našli u oporbenim redovima. Tada je “svježiji” frankovac Antun Gustav Matoš pisao o svom drugu iz razreda u gimnaziji, Radiću kao o “talentiranom”, “patriotskom” i “politički obrazovanom” političaru.¹⁴

¹¹ *Hrvatsko pravo*, br. 3604 (22. XI. 1907.), “Skupština Starčevićanske stranke prava”.

¹² *HP*, br. 3595 (12. XI. 1907.), “Skupština Starčevićanske stranke”.

¹³ A. J. P. Taylor, *Habsburška monarhija. 1809-1918*, Znanje, Zagreb, 1990., str. 259.

¹⁴ *HP*, A. G. Matoš “Razgovor ugodni”, br. 3221 (11. VIII. 1906.)

Političko-stranačke okolnosti dovodile su i do posredne suradnje na biralištima. Na dopunskim izborima za saborskog zastupnika Petrinje 1905. je frankovačka stranka podržala Radićevu kandidaturu nasuprot “vladinovca” Bude Budisavljevića i “privremenog” pravaša Frana Potočnjaka. Tom prigodom Potočnjak je optužio Radića da je “agitirao u frankovačkom smislu”. Tijekom redovitih izbora iz 1906. bilo je slučajeva da su kandidati frankovačke stranke prava odstupili u korist kandidata HPSS-a, ali i izravnih borbi koje su redovito završile pobjedama frankovaca. Tada je Stjepan Radić izvukao kraći kraj od Jurja Tomca u kotaru Sveti Ivan Žabno, a Antun Radić od Vladimira Franka u Dugom selu. Na užim izborima u Cerni, gdje su prevladavali seljački izbornici, 1907. frankovci su očekivali glasove radićevskih izbornika na temelju zajedničke proturezolutionaške osnove i doista je pobijedio frankovački kandidat, liječnik Ilija Abjanić.

Približno suglasje između frankovaca i radićevaca razvilo se tijekom vremena u pogleda rješavanja hrvatskog pitanja unutar Habsburške monarhije. Nakon 1908. braća Radić su se približila “bečkoj orijentaciji” koja je bila jedna od glavnih obilježja Frankove politike. Razlika je bila u tome što je Radić inzistirao na afirmaciji slavenske uzajamnosti unutar Monarhije (austroslavizam), dok je Frank isticao jedino zadovoljavanje hrvatskih interesa u istome državnome okviru.¹⁵

S približavanjem Prvoga svjetskog rata uočavalo se čvršće povezivanje HPSS-a s frankovcima. Na izborima u prosincu 1913. Radićeva je stranka osvojila samo tri zastupnička mjesta što je nagnalo vođu stranke da potraži političke saveznike: strah od opasnosti koje su prijetile hrvatskom narodu u slučaju raspada Monarhije je ojačao ideju o povezivanju HPSS-a s frankovcima. Njihov nastup odvijao se pod formom “državnopravne opozicije” i “pravaško-seljačke sloge” s namjerom da HPSS podržava čisto državnopravna načela u pravaškom duhu i programu, a frankovci da prihvaćaju principe demokratske agrarne politike.¹⁶ Suradnja dvaju stranaka odvijao se bez većih prepreka i tijekom rata. Koncem 1917. je još funkcionirao blok “državnopravne opozicije”. Tada je Radić na temelju prosudbe razvoja zbivanja na bojišnicima i diplomatskim stolovima zaključio da se približava raspad Austro-Ugarske i okrenuo se promoviranju ideje prava naroda na samoodređenje. Za razliku od njega frankovačko je vodstvo i dalje inzistiralo na načelima programa iz 1894. koji je vezivao interese hrvatske nacije isključivo uz habsburšku dinastiju.

¹⁵ U dijelu hrvatske publicistike (M. Krleža, *Deset krvavih godina i drugi politički eseji. O našoj inteligenciji*, Sarajevo, 1973.) i historiografije (F. Tuđman, *Hrvatska u monarhističkoj Jugoslaviji*, knj. 1, Zagreb, 1993.) koristi se termin *austro-kroatizam* kada se raspravlja o frankovačkom viđenju uređenja odnosa unutar Austro-Ugarske monarhije.

¹⁶ Usp. B. Krizman, Stjepan Radić i Hrvatska pučka seljačka stranka, *ČSP*, II, 1970., 103-113.

Zusammenfassung

Die politischen Verhältnisse von Josip Frank und seinen Anhängern gegenüber der Radić Ideologie

In der kroatischen Politik hat sich Anfang des 20. Jhs. ein heftiger Kampf um den Vorrang im politischen Leben entfacht. Unter zahlreichen Personen, die bestrebt waren, Anführer des kroatischen Volkes in der Bestrebung um die Besserung seiner Lage im Rahmen des dualistischen Systems der Monarchie Österreich-Ungarn zu werden, haben sich einige Politiker hervorgetan, unter welchen die hervorragendste Position von Stjepan Radić (1871-1928) und Josip Frank (1844-1911) eingenommen wurde. Deren gegenseitige Beziehung wurde von der beiderseitigen Entgegensetzung sowohl auf ideologischer als auch persönlicher Ebene gekennzeichnet. Der erste gehörte der jungen Generation von Politikern an, die ihre Laufbahnen allmählich auf der Kritik des traditionellen Systems der kroatischen Politik aufbauten, während der andere bestrebt war, durch seine beharrliche und oft widerspruchsvolle Arbeit das Vermächtnis von Ante Starčević, einer grossen Autorität der Rechtsbewegung, zu übernehmen und es gemäss den Bedürfnissen der "modernen Rechtsbewegung" anzupassen sowie eine politische Partei zu schaffen, die fähig wäre, die Lenkung der kroatischen Politik aufgrund der Anerkennung des Prinzips des kroatischen integralen Nationalismus und der beharrlichen Loyalität zur Habsburgerdynastie zu übernehmen.

FILOZOFSKI FAKULTET SVEUČILIŠTA U ZAGREBU

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
INSTITUT FÜR KROATISCHE GESCHICHTE

RAD OVI

32-33

ZAGREB 1999.-2000.

Izdavač
Zavod za hrvatsku povijest
Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

Za izdavača
Neven Budak

Redakcija
Branka Boban
Neven Budak
Mirjana Gross
Franko Mirošević
Iskra Iveljić
Nikša Stančić
Božena Vranješ-Šoljan

Urednički kolegij
Ivo Goldstein
Marijan Maticka
Mario Strecha

Izvršni urednik
Mario Strecha

Adresa uredništva

Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet Zagreb, Ivana Lučića 3
tel. 385 1/ 6120 150, 6120 158, fax. 385 1/ 6156 879

Časopis izlazi jednom godišnje. Izdavanje časopisa sufinancira
Ministarstvo znanosti i tehnologije Republike Hrvatske.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske
br. 6859/1 od 5. X.1982. časopis »Radovi« oslobođen je plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Ministarstvu znanosti i tehnologije
Republike Hrvatske pod brojem UP-547/2-84-1984.

Naslovna stranica

Iva Makvić

Prijevod sažetaka

Marina Denona-Krsnik (njemački)

Ivo Goldstein (engleski)

Tisak

KRATIS, Vrapčanska 15, Zagreb

Tiskanje završeno u srpnju 2001. godine

Naklada

300 primjeraka

CIP - Katalogizacija u publikaciji
Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Zagreb

UDK 949.75

RADOVI 32-33

/ [uređivački odbor Ivo Goldstein... et al.]. - Zagreb

: Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta,
1999.-2000. – 520 str. ; 24 cm

– Summaries.

ISBN 0353-295X